

"FOTOLIUL" LUI ION GHICA

An de răscruce istorică, 1877 își extinde semnificația și pe planul culturii teatrale, care cunoaște un puternic reviriment și prefaceri ce atestă maturizarea primei scene naționale a țării în timpul cît aceasta a fost condusă de Ion Ghica. Cărturar de prestigiu și om politic de mare autoritate, economist, literat, diplomat, membru al Academiei și președinte al ei, Ion Ghica, de la a cărui moarte s-au împlinit la 22 aprilie șaptezeci de ani, a consacrat, la răstimpuri de decenii, o însemnată zestre de timp, trudă și energie, treburilor teatrului românesc, consolidării sale pe baze artistice evolute, diriguirii lui pe calea afirmării naționale. Variate și multiple elemente din biografia scriitorului îndreptătesc afirmația că el a avut o adevărată pasiune pentru templul Thaliei, o statornică chemare pentru rostuirea acestuia, vizibile de-a lungul întregii sale vieți. Teatrul a fost pentru Ion Ghica acel „violon d'Ingres", prezent, sub diferite înfățișări, în biografia spirituală a multor personalități.

În adolescență și-a împletit entuziasmul cu cel al școlarilor crescuți de dascălul C. Aristia (animator al teatrului nostru în vîrsta începuturilor sale) și, înfrîngîndu-și timiditatea proprie și o anume reținere (era doar fiu de boieri, nu de plăpumari sau de bărbieri cum erau Ion Curie, Ralița Mihăileanu și Costache Mihăileanu, ce se numărau printre elevii lui Aristia), a „parastisit" (jucat în piesa *Moartea fiilor lui Brutus* de Voltaire. Tot în anii foarte tineri și-a încercat pana ca traducător pentru scenă, dînd o tălmăcire în limba patriei, pentru uzul actorilor diletanți, a *Prețioaselor ridicole* de Molière.

A stimulat în repetate rînduri condeiele unora dintre contemporanii săi să scrie pentru scenă, întărind repertoriul original și permițînd emanciparea teatrului de sub influența, prea covârșitoare uneori, a trupelor și producțiilor dramatice străine. Corespondența cu V. Alecsandri, Gr. Ventura, D. C. Ollănescu-Ascanio și însemnările din documentele conservate la Arhivele Statului aduc mărturie elocvente în acest sens. A încercat chiar să scrie teatru, împreună cu D. C. Ollănescu, dar din comedia plănuită n-au rămas decît proiectul și cîteva scene nesemnificative.

Dar cea mai puternică — și în același timp oficială legătură a lui Ion Ghica cu teatrul o reprezintă perioada de patru ani (1877—1881) în care scriitorul a condus destinele primului teatru național din istoria țării, Teatrul Național din București. Competența, autoritatea morală, multilaterală sa cultură îl recomandau pe Ion Ghica drept unul dintre cei mai indicați conducători ai teatrului într-o epocă de mari frămîntări, cum au fost cele din preajma dobîndirii independenței de stat, în care instituțiile de

cultură aveau de răspuns unor comandamente sociale noi și unor aspirații naționale superioare. Parcă pentru a-i spori prestigiul — și așa unanim recunoscut — încep să apară în acești ani în revista „Convorbiri literare” celebrele „Scrisori” către Vasile Alecsandri, care-l așază printre reprezentanții de frunte ai genului epistolar în beletristica noastră. Era ultima consacrare, ultimul adaos la bogata sa carte de vizită intelectuală: calitatea de scriitor eminent.

O asiduă preocupare a lui Ion Ghica în timpul directoratului său a fost *propulsarea și impunerea* dramaturgiei originale pe scena Teatrului Național. I s-a adus în presa timpului, de către voci obscure, acuzația că ar fi pus teatrul „la dispozițiunea amicilor și favoriților”. I. Ghica se simte onorat de această „acuzație”, arătând care sînt „favoriții”: I. L. Caragiale, căruia i se reprezintă traducerea piesei *Roma învinsă* de Parodi, V. Alecsandri, din care se joacă *Despot Vodă*, B. P. Hasdeu, căruia i se acceptă spre reprezentare *Trei crai de la răsărit*. Alături de aceste nume și piese devenite clasice, el susține și valori mai modeste, datorate unor scriitori ca V. A. Urechia, G. Sion, Gr. Ventura, precum și pagini de literatură dramatică inspirate de războiul care duse la cucerirea independenței de stat.

Paralel cu încurajarea literaturii dramatice proprii, Ion Ghica stăruie, folosind în acest scop toată autoritatea și cultura de care dispunea, să fie montate pe scena Teatrului Național piese clasice din marele repertoriu străin, cum sînt *Romeo și Julieta* de Shakespeare, *Amphitryon* de Molière, *Fiesco* de Schiller, *Ernani* de V. Hugo etc. În timpul războiului pentru independență, Ion Ghica îmbrățișează ideea unor reprezentații date în onoarea răniților, unde actori dintre cei mai mari, ca M. Pascaly, Gr. Manolescu și alții recită poezii patriotice de Alecsandri, Bolintineanu etc.

Directoratul lui Ion Ghica a marcat un reviriment și în evoluția vieții actorilor, a condițiilor în care aceștia își exercitau arta lor. Prin aplicarea legii teatrelor, din martie 1877, lege de natură să aducă un spor de siguranță și onorabilitate pentru profesioniștii scenei, Ion Ghica a izbutit să influențeze puternic opinia publică și autoritățile, în recunoașterea necesității teatrului, a demnității actorului, a responsabilității statului și publicului față de această importantă instituție culturală. El patronează constituirea nucleului de prim-societari (Matei Millo, Mihail Pascaly, Eufrosina Popescu, Costache Dimitriad, Maria Flechtenmacher, Ștefan Iulian, Ioan Cristescu, Maria Vasilescu), care duce la crearea Societății dramatice a actorilor în 1877, întru chipare a ideii de independență profesională și garanție materială pentru slujitorii scenei.

Om de vastă cultură, I. Ghica era conștient că un actor, pentru a-și putea șlefui și îmbogăți necontenit mijloacele de expresie, are nevoie de cunoștințe întinse, atât în domeniul specialității, cât și în domenii înrudite. El este acela care, atunci cînd se ivește o bursă pentru trimiterea la studii în Franța a doi actori, decide ca aceștia să fie Aristizia Romanescu și Grigore Manolescu, creatori de școală în teatrul vremii.

Familiarizat cu problemele artei interpretative, Ion Ghica era deseori prezent la repetiții, urmărea jocul actorilor, intervenea cu sfaturi, iar uneori le dădea chiar indicații pentru pregătirea vreunui rol. Nu o dată, marele om de carte s-a pronunțat în legătură cu rolul criticii și îndatoririle criticului. Improvizatia, lipsa de cultură, incompetența, părtinirea sînt incompatibile cu critica sănătoasă, utilă, capabilă să ducă arta pe drumul progresului. Scrie Ion Ghica: „Pentru a fi critic folositor, călăuz artei, trebuie mai întîi cineva să fi citit mult, să fi comparat mult, să fi meditat și mai mult, trebuie totodată să aibă gust, creștere bună, judecată dreaptă și în scrierea sa să fie preocupat nu de persoana autorului ci de opera lui”¹.

Fără a admite familiarități între el și actori, Ion Ghica a știut să-i respecte și să se respecte, impunîndu-și totdeauna autoritatea, care nu era aceea a scaunului directorial, ci a multelor calități pe care le cumula ca om și ca făuritor de cultură. „Fotoliul lui Ghica”, devenit simbolic în tradiția teatrului românesc, are mai ales semnificația prestigiului cultural, a autorității morale, a probității și deplinei dăruiri pentru cauza scenei naționale.

Mihai Florea

¹ I. Ghica, *Scrisoare către V. Alecsandri*, din 4 decembrie 1879, publicată de V. Alecsandri în vol. *Despot Vodă*, București, 1880, pp. XXV-XXVI.